herpy

FIRFISLER

Fringe-fingered Lizard

Acanthodactylus erythrurus

Acanthodactylus erythrurus er en rask, slank øgle fra Iberia og Nordvest-Afrika med lange, frynsede tær, brun og grå tegning og rødlig hale hos unger og hunner i paringstiden. Arten blir 18-23 cm, lever av insekter og krever en dyp sandbunn, kraftig sollys og høy varme.

Familie: Lacertidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**18-23 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**5-8 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Bakkelevende og gravende**
Biotop	**Halvørken og temperert skog og eng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**100 × 50 × 40 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**25-35 °C**
Varmeplass	**40-45 °C**
Temperatur, natt	**15-22 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Anbefalt** Ferguson-sone 3
Vinterhvile	**10-15 °C** 8-12 uker
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**10-18 mnd.**
Kullstørrelse	**1-8 egg**
Kull per år	**1-2**
Inkubasjon	**35-60 dager** ved 25-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Acanthodactylus erythrurus er en middelsstor, rask øgle med spiss snute, en litt tykk halerot og lange tær med frynsede skjellkanter, som gir feste på løs sand. Arten blir 18-23 cm til sammen, og halen utgjør omtrent to tredjedeler av lengden. Kroppslengden fra snute til kloakk er opptil 8 cm. Grunnfargen er brun til grå med hvitaktige, gråbrune eller svarte tegninger, og unger er mer kontrastrike enn voksne. Hos unger og halvvoksne dyr er halens underside ofte lysende rød eller oransje; det forsvinner gradvis med alderen, men hunnene får igjen rød hale og røde lår i paringstiden, og hannene får tydeligere gule øyeflekker.

Dyret er svært raskt, løper lavt og kan kaste halen ved fare. Halen vokser ut igjen, men uten nye virvler. Taksonomien er ikke fast: den marokkanske *Acanthodactylus lineomaculatus* er slått sammen med arten, og enkelte fjellbestander i Spania er skilt ut som egne arter (*Acanthodactylus lacrymae* og *Acanthodactylus montanus*), så dyr i handelen kan høre til ulike former. Levetiden i fangenskap er ikke dokumentert; 5-8 år er et anslag ut fra andre små øgler.

Hannene er territorielle og kan slåss med hverandre. Dyret er sky og et dyr man ser på, ikke et man håndterer.

Utbredelse og leveområde

Acanthodactylus erythrurus lever i det sørlige og sentrale Spania og i Portugal, på Gibraltar og i Nord-Afrika: det nordvestlige Marokko og det nordlige Algerie. I Spania finnes den særlig langs kysten og i de store dalene i innlandet; mot nord går den langs Middelhavskysten til traktene rundt Girona. Funn utenfor dette området er ikke bekreftet.

> **Naturlig utbredelse:** Spania, Portugal, Gibraltar, Marokko og Algerie.

LEVEOMRÅDE

Acanthodactylus erythrurus lever på åpne, varme og tørre steder med spredt vegetasjon: kystdyner, sandsletter med lavt kratt, steinete skråninger og korkeikskoger. Arten krever løs jord å grave i og lavt kratt med skjul. Den holder seg til bakken, graver seg ned i sanden og søker ly under steiner og under korkeikas bark.

Dyrene er dagaktive og soler seg på bakken i vekslende sol og skygge. På den varme kysten i sør og øst er de aktive nesten hele året, mens dyrene i de kjølige delene av området om høsten og vinteren trekker ned i selvgravde, solvendte ganger og er inaktive i noen måneder, typisk fra november til februar. Paringen skjer fra mars til juni, og hunnene legger egg fra juni til august, i varme strøk ofte to ganger.

Kosten er hovedsakelig maur og andre insekter, edderkopper og andre små leddyr; litt planteføde, for eksempel blomsterblader, tas også.

Stell

TERRARIET

Det finnes bare lite kunnskap om pasningen av *Acanthodactylus erythrurus*. Arten lever på varm, løs sand og grus med spredt kratt i et middelhavsklima med varme, tørre somre og kjølige vintre, og pasningen bygger på det og på slektningen *Acanthodactylus scutellatus*, som holdes på samme måte. Et par skal ha et terrarium på minst 100 × 50 × 40 cm (lengde × bredde × høyde). Dette er raske, løpende dyr, så bunnarealet er det viktige, og et lavt terrarium er nok.

Bunnen er sand i et lag på 8-10 cm, slik at dyret kan grave seg ned. Legg flate steiner, korkbark og tørre greiner på sanden som solplasser og skjul. Kunstige huler blir sjelden brukt; dyrene graver seg heller ned i sanden. Beplantning er ikke nødvendig, men tørketålende planter og grasstorver gir le.

Hold bare ett par i et terrarium. Hannene slåss, og flere hanner kan ikke holdes sammen. Lokket må være tett, for dyrene er raske. Til egglegging må det være et sted med lett fuktig sand der hunnen kan grave; en skål med 10 cm fuktig sand er lett å finne eggene i når de skal tas ut.

TEMPERATUR

Acanthodactylus erythrurus er svært varmekjær: aktive voksne dyr holder i naturen en kroppstemperatur på 32-38 °C. Om dagen skal det være 25-35 °C i terrariet med en solplass som når en overflatetemperatur på 40-45 °C under en spotlampe, og om natten 15-22 °C.

I de kjølige delene av utbredelsen går dyrene i vinterdvale fra omtrent november til februar, mens de på den varme kysten er aktive nesten hele året. En kjølig hvile på 10-15 °C i 8-12 uker med avslåtte varmelamper og kort dag passer til det. Bare friske og velnærte dyr skal gå i vinterdvale, og fôringen stoppes et par uker før, slik at tarmen er tom. Se også temaet om vinterdvale.

Les mer: Varme og temperatur Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal ligge på 30-50 %, som på det tørre, åpne levestedet. Sanden skal være tørr, og bare sanden i leggekassen holdes fuktig, mens terrariet ellers holdes godt luftet.

Dyrene drikker fra en lav vannskål og slikker dråper på steiner når terrariet sprøytes lett en gang i blant. Skift vannet hver dag.

LYS OG UVB

Acanthodactylus erythrurus er dagaktiv og soler seg mye, så terrariet må ha kraftig lys og UVB. Bruk et T5-rør til Ferguson-sone 3 over solplassen, slik at dyret får en UV-indeks på 3-5 ved hodet; avstanden avgjøres med en UV-måler. Sone 3 passer for et dyr som soler seg åpent på bakken. Glass stopper UVB, så røret må sitte inne i terrariet eller i en åpen del av lokket.

Daglengden følger årstiden: 12-14 timer om sommeren og kortere i vinterhalvåret. Spotlampen slås på i 5-7 timer midt på dagen.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Acanthodactylus erythrurus spiser insekter og andre små leddyr, i naturen særlig maur. Gi en variert kost: små sirisser, gresshopper, melorm, kakerlakker, fluer, silkeorm og edderkopper, i størrelser dyret kan svelge hele. Planteføde er ikke nødvendig. Dryss fôret med kalk, og gi jevnlig et vitaminpreparat med D3, med mindre dyret får UVB.

Unger fôres daglig med små sirisser og andre små insekter. Voksne fôres annenhver dag i den aktive sesongen, så mye de spiser på noen minutter. Fôringen reduseres før en vinterdvale, og dyret skal være i god kondisjon, men ikke fett.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Acanthodactylus erythrurus er rask, årvåken og sky. Den graver seg ned i sanden ved fare og er vanskelig å få tak i. Unngå å gripe dyret; halen kastes av ved stress.

Hannene er territorielle og kjemper om plassen. Paret bør ha god plass og mange skjul, slik at en underlegen hunn kan trekke seg tilbake. Arten bør ikke deles med andre arter. Flytt dyret så sjelden som mulig.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har en tykkere halerot, kraftigere gule øyeflekker og et bredere hode, og hunnen får røde lår og hale i paringstiden. Dyrene blir kjønnsmodne etter 10-18 måneder, altså i sin første eller andre sommer.

PARRING

Paringen skjer om våren, fra mars til juni. Hannene er mest aktive og fargesterke i paringstiden; følg dyrene de første dagene, og skill dem hvis hunnen får sår.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger egg fra juni til august. Det første året legger hun som regel ett kull, senere ofte to, særlig i varme strøk. Et kull rommer 1-8 egg, i gjennomsnitt 4-5. Sett inn en skål med lett fuktig sand som leggeplass, og kontroller den daglig i perioden.

INKUBASJON

Eggene tas ut så snart de er lagt, og legges uten å bli snudd i lett fuktig sand eller vermikulitt. Rugetiden er ikke dokumentert for arten; ved 25-30 °C klekkes egg av andre små øgler som *Podarcis muralis* og *Lacerta agilis* etter 35-60 dager.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene har lysende røde haler, er dagaktive og svært raske og måler omtrent 3 cm fra snute til kloakk. De skal fôres daglig med små insekter, drysset med kalk, og ha kraftig lys og UVB. De holdes helst i små grupper av lik størrelse eller hver for seg hvis de biter hverandre.

Helse og vanlige feil

De fleste problemer skyldes for lite varme, for lite UVB, ensidig kost og for lite plass. De typiske er:

- Benskjørhet ved for lite UVB og kalk. Gi UVB, og dryss fôret.
- Midd og innvendige snyltere hos nye dyr. Nye dyr holdes i karantene, og en avføringsprøve tas før en eventuell vinterdvale.
- Sår etter kamper eller paring. Skill dyrene ved sår.
- Tap av halen. Den vokser ut igjen, men uten nye virvler.
- Luftveisproblemer ved for fuktig sand eller for lite varme.
- Problemer ved vinterdvale hos magre eller syke dyr. Er dyret sykt eller undervektig, skal det ikke gå i vinterdvale.

Et sunt dyr har klare øyne, en fyldig hale, glatt hud og god appetitt. Oppsøk en veterinær med erfaring med krypdyr hvis dyret ikke spiser, går ned i vekt eller puster med åpen munn.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.